SIDEN SAXO

UDGIVET AF RIGSARKIVET NR.1 2019

DØDEN I GREIFSWALD

ABEL SPENDABEL, HVAD KOSTER DIN SABEL?

DA CHRISTINE OG RIKARD KOM PÅ ANSTALT

»GALE THORSEN« – RETORIK OG REALITETER

INDHOLD

DØDEN I GREIFSWALD. HISTORIEN OM DEN DANSKE SØOFFICER CHRISTIAN THOMESEN CARL 4
SØREN NØRBY

ABEL SPENDABEL, HVAD KOSTER DIN SABEL? 16
CHRISTIAN HAU

BOGNYT 26

DA CHRISTINE OG RIKARD KOM PÅ ANSTALT 28
CHRISTIAN LARSEN OG JØRGEN MIKKELSEN

"GALE THORSEN" – RETORIK OG REALITETER 38
KENN TARBENSEN

SPØRGEKASSEN 50

THOR VASKEN

RIGSARKIVET

ÅBNINGSTIDER PÅ RIGSARKIVETS LÆSESALE:

RIGSARKIVET, KØBENHAVN:
Tirsdag til torsdag kl. 9.00 til 16.00.
Fredag kl. 9.00 til 13.00.

RIGSARKIVET, VIBORG:
Tirsdag til torsdag kl. 9.00 til 16.00.

RIGSARKIVET, ODENSE:
Onsdag til torsdag kl. 10.00 til 15.00.
Sommerferielukket i juli.

RIGSARKIVET, AABENRAA:
Tirsdag til onsdag kl. 10.00 til 15.00.
Sommerferielukket i juli.

For Rigsarkivet som helhed er læsesalene lukket på lør-, søn- og helligdage, Påskelørdag, lørdag efter Store Bededag, fredag efter Kristi Himmelfartsdag, 1. maj, Grundlovsdag, i dagene fra 23. december til 2. januar – begge dage inklusive.

FSC www.fsc.org MIX Papir fra ansvarlige kilder FSC® C010651

Døden i Greifswald

Historien om den danske søofficer Christian Thomesen Carl (1676-1713)

Under arbejdet med bogen *For Flåden og Danmark*, som Forsvarsakademiet udgav i 2017, stødte jeg på oplysningen om, at den danske søofficer Christian Thomesen Carl i marts 1713 led døden i en duel med en russisk hærofficer i den nordtyske by Greifswald. Denne detalje fra flådens historie var ny for mig, og selv om historien ikke kom med i førnævnte bog, fortjener Carls historie alligevel at blive fortalt. Ud over sit usædvanlige endeligt, var Carl søofficer i den danske flådes brydningstid, hvor den gik fra mesterlære til professionelle officerer, og han spillede også en central rolle i Store Nordiske Krig.

SØREN NØRBY

Hvem var Christian Thomesen Carl? Som hovedparten af sine samtidige har Carl ikke selv efterladt sig optegnelser. Hans karriere kan dog følges i Søetatens officielle papirer, ligesom han er nævnt i enkelte breve og optegnelser hos hans samtidige kolleger. I sidstnævnte kategori er især viceadmiral Christen Thomesen Sehesteds arkiv i Rigsarkivet vigtigt, idet de to i en del år havde et tæt samarbejde.

Christian Thomesen Carl blev født i 1676. Den præcise fødselsdato kendes ikke, og om hans tidlige liv vides kun, at hans fader, Thomas Ifversen Carl, var færgemand og tillige fra 1682-1694 borgmester i Assens.

Carls liv bliver nemmere at følge, efter at han i 1694 blev antaget som lærling i flåden. Optagelsen var dengang første skridt mod at blive officer i den danske flåde. Et centralt led på vejen mod et virke som officer var, at lærlingene i 3-4 år skulle gøre tjeneste i udenlandske orlogsflåder eller om bord på civile handelsskibe for at opnå de ønskede færdigheder mht. navigation, ledelse m.v. Christian Thomesen Carl rejste i 1695 således til Holland, i hvis flåde han gjorde to års tjeneste, før han i 1698 fik tilladelse til at gøre tre års tjeneste i den russiske flåde. Lærlingene blev aflønnet af kongen med 100 rigsdaler om året, hvilket var en pæn sum dengang. Som modydelse havde de forpligtet sig til at møde, hvis de blev hjemkaldt, og Carl fik således kun ca. 1½ års tjeneste i den russiske flåde, inden han i november 1699 blev kaldt hjem til Danmark, hvor flåden var ved at gøre klar til krig mod Sverige. I forbindelse med krigsudbruddet blev Carl udnævnt til premierløjtnant, og gjorde i den korte krig i 1700 tjeneste om bord på linjeskibet DRONNING CHARLOTTE AMALIE.

Oprettelsen af Søkadetakademiet

En af de konklusioner, som flåden drog af den korte og mislykkede krig mod Sverige i sommeren 1700 var, at Søetaten havde brug for flere og bedre uddannede officerer. Den 26. februar 1701 resolverede kong Frederik 4. derfor, at den førnævnte Lær-

Der findes ingen afbildning af duellen mellem C.T. Carl og den russiske generalmajor Staaf, og efter beskrivelserne så fandt den ikke sted i rammer, som vi normalt tillægger dueller – navnlig at kombattanterne (som på maleriet her) mødte op på et aftalt sted – typisk i en skov eller park – og udkæmpede duellen. Selv om C.T. Carls duel opstod noget mere spontant og blev udkæmpet i selve Greifswald by, så er der flere ligheder end forskelle. Dueller var en yndet måde blandt mænd af ære at afgøre tvister, uenigheder og skænderier på – ofte var de udløsende fornærmelser og skænderier opstået under indflydelse af alkohol. *Maleri af Alexander von Bensa (1820-1902), "Das Duel", forestillende duel i midten af 1700-tallet. Wikimedia Commons.*

Kort over Nordtyskland med markeringer visende de centrale kampladser i krigsårene 1712 og 1713: Fra venstre Tønningen, Altona, Gadebusch, Wismar og Stralsund. *Gengivet efter: Generalstaben, "Bidrag til den Store Nordiske Krigs historie". 1915, bind 4.*

lingeinstitution skulle erstattes af et egentligt dansk Søkadetakademi. Dets første chef blev kommandør Christen Thomesen Sehested, der ansatte premierlieutenant C.T. Carl som "Cadet-officer". De følgende år var Carl med flådens kadetter til søs, og stod her for en stor del af deres praktiske uddannelse.

C.T. Sehesteds oldebarn, Thyra Sehested, udgav i 1904 en bog om viceadmiralens levned, baseret bl.a. på Sehesteds omfattende korrespondance. Heri findes nogle beskrivelser af Carl, der giver lidt oplysninger om, hvordan han var som menneske og søofficer. Da Sehested i 1704 måtte rejse med kongen til Holsten, overdrog han kommandoen over søkadetkorpset til kaptajn Otto J. Thambsen. Dette gik ikke uden problemer, for som Thyra Sehested skriver:

"Captainlieutenant Carl fik isinde, at han ikke vilde gjøre, hvad Thambsen befalede ham – negtede at underskrive Rapporterne til ham, saaledes som han pleiede at gjøre det til Chefen, og gjorde det ikke, før Sehested ved en Skrivelse fra Holsten befalede ham det. Til stort Besvær for Chefen vilde Carl altid hellere følge sit eget Hoved end lystre sine Overordnede." Det var ikke sidste gang, at Carl viste sin stædighed og tro på egne evner, og at det ikke var populært, var tydeligt i Thyra Sehesteds følgende afsnit: *"Ved en saadan Leilighed et Par Aar senere skrev Sehested om ham [Carl] til Admiralitetet, at han gjerne gav 100 Dukater for at blive ham kvit; "saasom jeg Ingens Ruin vil anledige; thi jeg seer forud, at han af Overmod er nær ved at tabe sig selv, som skulde fortryde mig, saasom han er i mine Tanker en god Sømand, og saameget, jeg kan slutte, skulde han hellere ville commandere Andre end at*

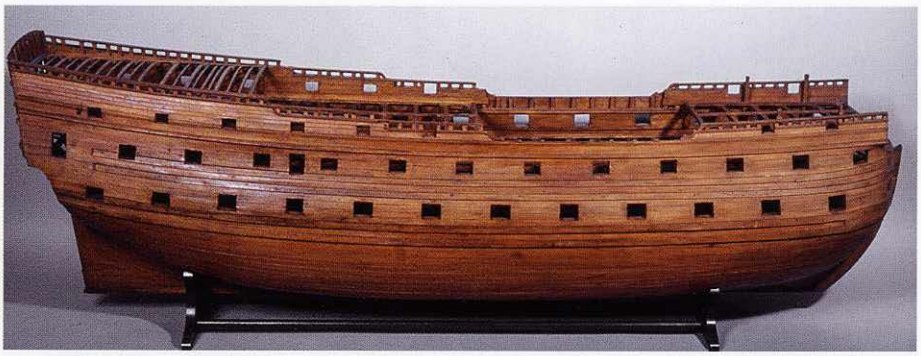

Linjeskibet WENDEN blev søsat fra Nyholm i 1705 og tjente flåden og Danmark frem til 1741. Skibet var 52,4 meter langt, 13,5 bredt og havde en dybgang på 5,8 meter. Besætningen var på ca. 550 mand, og det var bestykket med 72 kanoner, fordelt med 24 24 pd., 24 18 pd., 16 8 pd. og 8 4 pd. *Nationalmuseet.*

lade sig commandere." Thyra Sehesteds konklusion var, at *"bagved Unoderne saae Chefen [Sehested] den Dygtighed, der ogsaa virkelig var tilstede; Carl udmærkede sig siden under Krigen og blev hans meget betroede Officer."* Hvis denne beskrivelse får læseren til at tænke på tilsvarende beskrivelser af søhelten Tordenskiold, så er det ganske forståeligt.

Privat blev Christian T. Carl i 1702 gift med Mechtele Dorothea Klaumann, men hun døde allerede to år senere, hvorpå Carl i 1706 giftede sig med sin første kones søster eller kusine (kilderne er her ikke enige), Mechtilde Magdalene Klaumann. Mens han ikke fik børn med sin første kone, fik han fem børn med nummer to. De fire af børnene døde imidlertid inden for deres første leveår.

Den første chefskommando

Carl, der den 31. januar 1705 var blevet udnævnt til kaptajnløjtnant, ønskede i 1708 - efter syv år ved Søecadet-akademiet - øjensynligt nye udfordringer. Han blev dette år forbigået i udnævnelse af sin fire år yngre kollega Evert Deichman, og den oplevelse fik Carl til at overveje sin fremtid som officer i flåden. Hans utilfredshed med forbigåelsen var stor nok til, at han den 16. april – to dage efter Deichmans udnævnelse – ansøgte om sin afsked fra flåden. Opsigelsen blev imidlertid ikke accepteret, og den 11. februar 1710 blev Carl udnævnt til kaptajn – med virkning fra 14. april 1708, hvilket var samme dag som Deichman blev udnævnt. I mellemtiden havde Carl indset, at ville han avancere, så skulle han ud og virke som skibschef. Han ansøgte derfor i sommeren 1708 om og fik bevilget afsked fra sin post som "Cadet-officer". Året efter indtrådte Danmark igen i Store Nordiske Krig, og her fik Carl sin første chefskommando, der dog ikke var prangende, idet kilderne kun omtaler skibet som "et lidet armeret Fartøj". Carl fik den selvstændige opgave i Kattegat at holde øje med en britisk eskadre under ledelse af admiral John Norris, der dette år opererede i Østersøen for bl.a. at sikre, at svensk korn ikke nåede fra Sverige til Frankrig. Carl må have udført denne opgave til admiralitetets tilfredshed, for samme efterår blev han udnævnt til chef for linjeskibet WENDEN, der med sine 72 kanoner og 550 mands besætning var noget af en opgradering fra førnævnte unavngivne "lidet armerede fartøj". Kort efter udnævnelsen til chef for WENDEN erobrede Carl med dette linjeskib i Østersøen et svensk handelsskib, som han derpå bragte til Bornholm som prise.

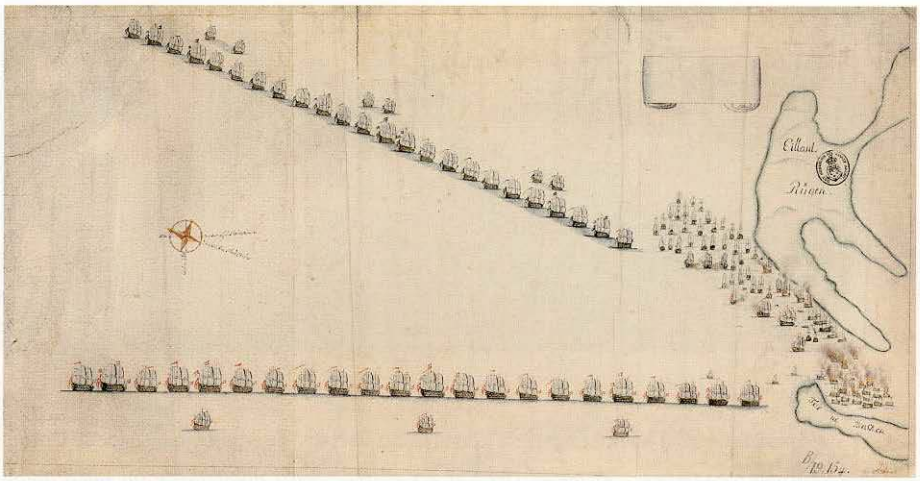

Søslaget mellem den danske og svenske flåde ved Rügen den 29. september 1712, der endte med en dansk sejr og ødelæggelsen af hovedparten af de svenske forsyningsskibe, som ses brændende i tegningens højre side. *Samtidig tegning af den danske søofficer G.F. de Fontenay. Kgl. Bibliotek.*

Togtet som chef for WENDEN blev fulgt året efter af et nyt togt, hvor Carl blev chef for linjeskibet DELMENHORST, der var en smule mindre end WENDEN. Samme år blev han udnævnt til kommandørkaptajn.

Den 4. oktober 1710 deltog han med DELMENHORST i slaget i Køge Bugt, hvor et dansk nederlag kun blev afværget af kommandør Iver Huitfeldts tapre forsvar med linjeskibet DANNEBROG, der gav resten af den danske flåde tid til at slippe væk, inden en brand om bord i DANNEBROG nåede skibets ammunitionsmagasin. Ved den følgende eksplosion gik linjeskibet og størstedelen af dens ca. 550 mands besætning tabt.

Kampen om Rügen

I 1711, 1712 og 1713 gjorde Carl tjeneste som skibschef på hhv. linjeskibene PRINDS CARL, TRE LØVER og DITMARSKEN i tjeneste i Østersøen. Han udmærkede sig her under kampene omkring den befæstede svenske by Stralsund ved øen Rügen. Danske styrker belejrede fæstningen og forsøgte at få styrker tæt nok på byen til at beskyde den. Den 30. juli 1712 søgte en dansk flådestyrke under ledelse af viceadmiral Christian Thomesen Sehested at få bombarderpramme tæt på byen, hvilket ledte til et 6½ times søslag i de lavvandede farvande. Carl fungerede under slaget som Sehesteds næstkommanderende, og udmærkede sig under kampene, trods at de danske skibe ikke formåede at nedkæmpe de svenske, der støttet af et svensk landbatteri var i stand til at holde de danske skibe på afstand. At kampene var hårde, ses bl.a. af de oplyste tabstal, der på svensk side angives til 30 døde og 68 sårede, mens den danske styrke slap med otte dræbte og 15 sårede. Efterfølgende roste Sehested i et brev til kongen Carl med ordene, at hans "Duelighed og Mandelighed han ikke nok kan berømme."

Som chef for DITMARSKEN deltog Carl den 29. september samme år i et søslag mellem den danske og svenske flåde ved Rügen. Svenskerne søgte her at overføre ca. 10.000 soldater til øen, og det lykkedes disse at komme vel i land, men inden svenskerne kunne nå at losse de mange tons forsyninger, som de svenske transportskibe

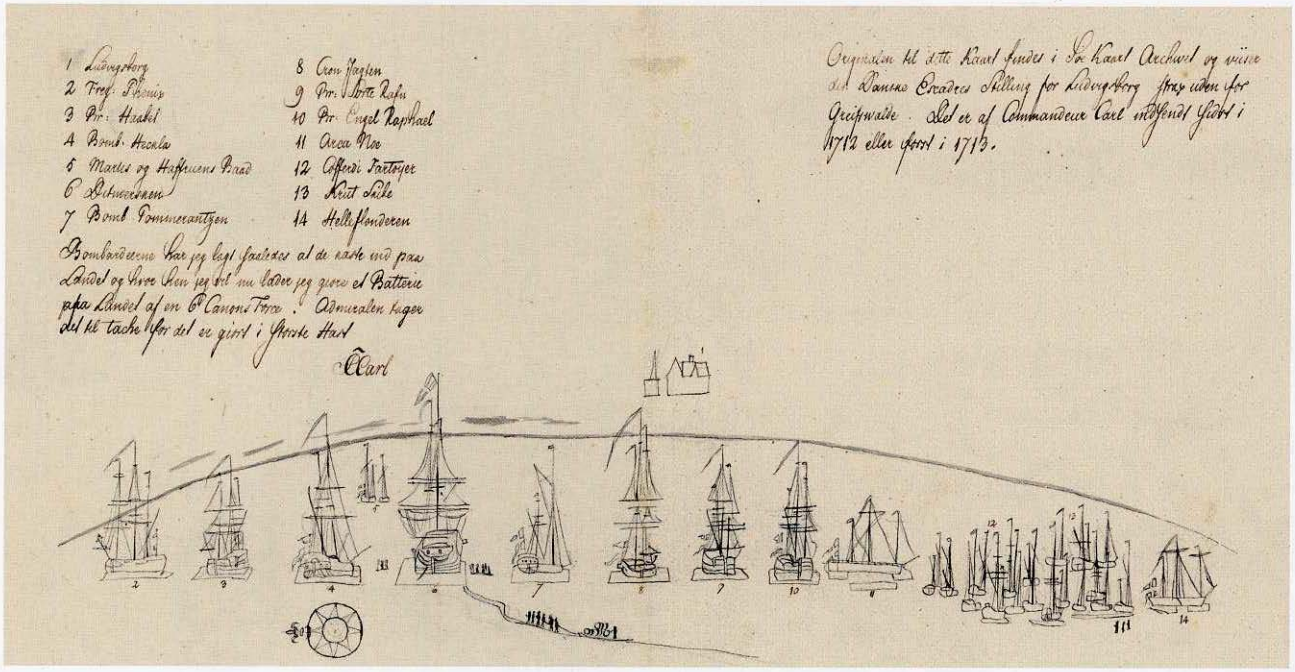

Den Pommerske Eskadre bestod i efteråret 1712 af linjeskibet DITMARSKEN, fregatterne KONGENS JAGT CRONEN, GRAVENSTEEN og FØNIX, prammene ARCA NOÆ, HELLEFLYNDEREN og EBENETZER, snauen BONNE ESPERANCE, hukkerterne HAVFRUENS BAAD og MARS' BAAD samt branderne ENGEL RAFAEL, SORTE RAVN og HAABET. Eskadren, der havde base i Greifswald, er her tegnet, muligvis af Christian Thomesen Carl, indefrosset ud for Ludwigsborg ud for Greifswald. Teksten i venstre side lyder: "Bombarderne har jeg lagt saaledes, at de rakte ind paa Landet og hvor hen jeg vil. Nu lader jeg giøre et batteri paa Landet af en 6 Canons Force. Admiralen tager det til tache for det er giort i største Hast". Teksten i højre side beskriver, hvor i Rigsarkivet originaltegningen befinder sig. *Kgl. Bibliotek.*

også medbragte, dukkede den danske flåde op. Den bestod af 23 linjeskibe og seks fregatter under samlet kommando af generaladmiral U.C. Gyldenløve, og under dens angreb på de svenske skibe lykkedes det at ødelægge 42 svenske transportfartøjer, mens andre 15 blev erobret.

Da Sehested kort tid efter førnævnte søslag blev kaldt til København, fik Carl den 30. november 1712 overdraget kommandoen over den såkaldte Pommerske Eskadre, de danske krigsskibe, som var indsat omkring Rügen. I forbindelse med udnævnelsen beskrev Sehested over for kong Frederik 4. Carl som en mand, der havde udmærket sig ved "erfarent Sømandskab og extraordinairt Soldatskab." Han var altså både en god sømand og en dygtig soldat.

Chef for Den Pommerske Eskadre

Dygtige soldater klarer sig godt i krigstid, og det gjaldt også C.T. Carl, der den 17. december i en alder af 36 år blev forfremmet til kommandør. Hovedopgaven for Den Pommerske Eskadre var at hindre, at svenske kapere slap ud fra Stralsund og Stettin. I Østersøen kunne disse kapere true forbindelseslinjerne mellem de allierede styrker ved Stralsund og deres hjemlige havne, hvorfra de fik deres forsyninger. I begyndelsen af december 1712 forsøgte Carl i spidsen for sin styrke at gennemføre en operation, der skulle spærre indløbet til Stettin og derved fange de svenske skibe her. Angrebet måtte imidlertid opgives, da flere af de danske skibe gik på grund, inden de kunne komme på skudhold af fjenden. Kort efter ramte en kold vinter området, og flere af de danske skibe frøs fast i isen, før de nåede i ly af skanserne i Greifswald. Fastfrosset i isen var de sårbare over for angreb fra landstyrker. I området omkring Greifswald var kun få danske hærstyrker, men derimod en større hærstyrke fra Danmarks al-

lierede Rusland, og kommandør Carl bad russerne om at stille soldater til rådighed for at forsvare hans skibe. Det var de imidlertid ikke indstillet på at gøre, og Carl måtte selv finde 80 mand til at bemande en af skanserne ved Greifswald. At truslen mod de danske styrker var reel, blev bevist, da et landgangskompagni fra den danske fregat CHRISTIANSØ i december 1712 nær Peenemünde kom i kamp med svenske styrker. Af de 23 danskere i styrken slap kun to væk i live.

Ud over truslen fra de svenske styrker i de to svenskkontrollerede byer Stralsund og Stettin var kommandør Carls hovedudfordring mangel på proviant. Situationen blev i de første måneder af 1713, hvor is i Østersøen forhindrede forsyninger fra Danmark i at nå frem til Greifswald, så alvorlig, at Carl flere gange måtte indskærpe sin styrke, at det ikke var tilladt at stjæle eller på anden måde tiltvinge sig mad og lignende fra de lokale. I marts blev problemet så stort, at der reelt udbrød mytteri hos den styrke, som kommandør Carl havde sat i land for at sikre førnævnte skanse

Udsnit af kort over Pommern af Albert Carl Seutter, Nürnberg, 1720. Fra 1648 og frem til 1814 kontrollerede Sverige landskabet Pommern i det nuværende Tyskland. Provinsen, der hed Svenska Pommern, havde hovedstad i byen Stralsund, og kontrollen over denne by og dens omgivende område var et centralt krigsmål for de danske, sachsiske og russiske styrker under Store Nordiske Krig. Fæstningen Stralsund ses midt i kortet, mens Greifswald, hvor Den Pommerske Eskadre havde base, og hvor kommandør Carl kom af dage, ligger syd herfor. *Forsvarets Bibliotek.*

Christian Thomesen Carl er i flere af kilderne – herunder Gudes brev til viceadmiral Sehested – givet efternavnet Carlsen, men ifølge hans egen underskrift i bl.a. DITMARSKENs logbog brugte han selv mestendels efternavnet Carl. *Rigsarkivet: Marineministeriet; Skibsjournaler 1650-1969; pk. 91-1-92A – Ditmarsken Orlogsskib 1712 mm.*

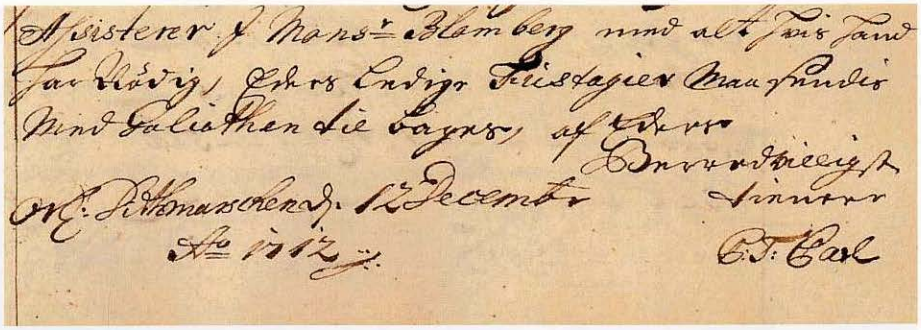

ved Greifswald. Først da isen brød op, og man fik nye forsyninger frem fra Danmark, lykkedes det at få dæmpet gemytterne, men inden da var situationen blevet så alvorlig, at der blev konstateret flere tilfælde af skørbug hos de danske orlogsgaster.

Under søslaget den 29. september 1712 havde den danske flåde ødelagt eller erobret hovedparten af svenskernes forsyninger. Det betød, at det felttog i Nordtyskland, som den svenske kong Carl 12. havde planlagt, måtte opgives. På trods af dette rykkede de svenske hærstyrker under ledelse af general Magnus Stenbock i midten af december 1712 ud fra Stralsund, og den 20. december mødte 14.000 svenske soldater en dansk-sachsisk styrke på ca. 19.500 mand ved Gadebusch, der lå ca. 35 km syd for Lübeck. Slaget endte med en svensk sejr, der dog ikke kunne udnyttes, idet danske, sachsiske og russiske styrker efterfølgende fulgte Stenbocks hær tæt, indtil den søgte tilflugt i fæstningen ved Tønningen, hvor den blev indesluttet.

Hovedparten af de allierede styrker i Pommern var fulgt efter Stenbock og hans hær, men tilbage i området omkring Stralsund blev to russiske rytterregimenter og to bataljoner under samlet ledelse af generalmajor Staaf samt to sachsiske bataljoner under ledelse af generalmajor Seissan.

Forholdet mellem kommandør Carl og de russiske styrker i området omkring Greifswald var betændt. I forbindelse med felttoget fra Stralsund til Tønningen havde den svenske hærstyrke under Stenbock bl.a. nedbrændt Altona. Dette skridt havde skabt stor vrede hos russerne, og som straf besluttede den russiske zar, at en række landsbyer omkring Stralsund skulle afbrændes. Den 16. marts blev Garz afbrændt, efterfulgt den 27. marts af Wolgast. Imens var Anklam blevet plyndret, og de russiske styrker gjorde klar til at gentage operationerne mod Demmin og Barth.

Da den russiske fremfærd kom kong Frederik 4. for øre, bad han den 24. marts Sehested sende et brev til Carl, hvori han pålagde ham, på den danske konges vegne, at protestere over for de russiske myndigheder i området og helst få dem til at indstille de planlagte hævngerninger. Årsagen til dette skridt må være, at man fra dansk side havde et ønske om at beholde kontrollen over området, når krigen var forbi. Derfor ønskede kong Frederik 4. ikke at ødelægge områdets økonomi eller skabe fjendskab blandt dets beboere.

Allerede inden Sehesteds brev var afsendt, var kommandør Carl imidlertid på eget initiativ gået i gang med at forsøge at stoppe russerne, og det lykkedes ham her at stoppe afbrændingen af Anklam.

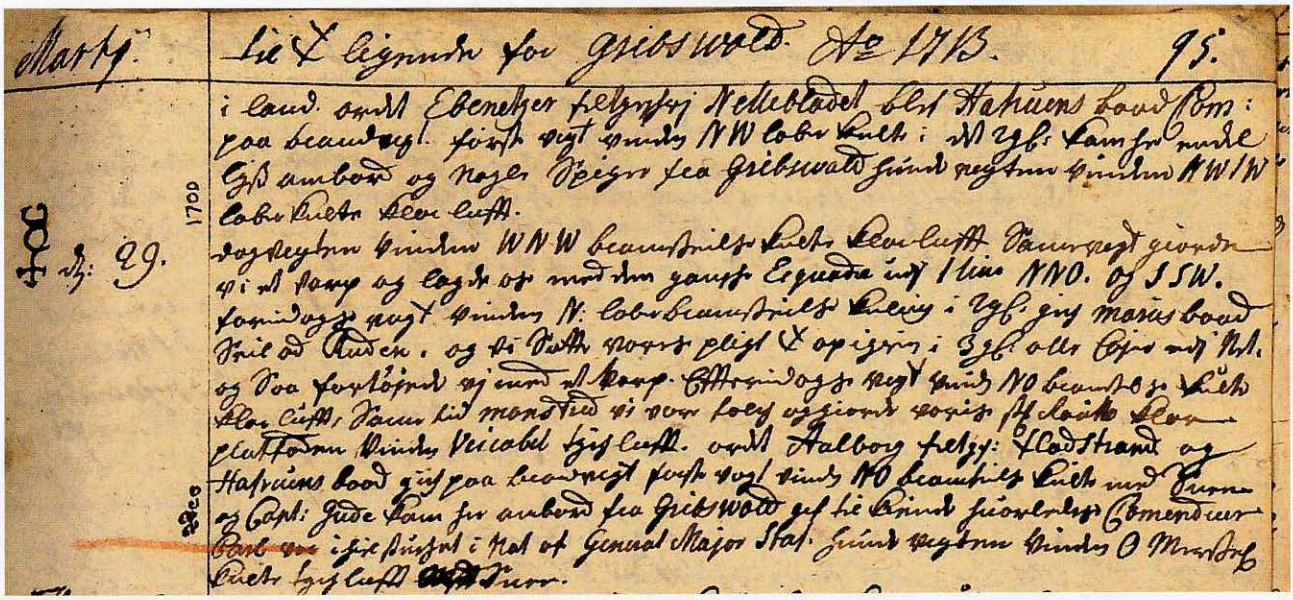

Duellen

Brevet fra Sehested nåede Greifswald den 30. marts 1713, men da var kommandør Christian Thomesen Carl død, dræbt af generalmajor i den russiske hær Staaf. At en så højtstående officerer dræber en anden højtstående officer, der vel at mærke kæmper på samme side i krigen, er ganske usædvanligt. I de danske kilder er episoden imidlertid kun kort omtalt. I Thyra Sehesteds bog skriver hun kortfattet, at "Ved samme Tid faldt Carl i en Duel", mens det biografiske opslag om C.T. Carl i "Officerer i den dansk-norske søetat 1660-1814 og den danske søetat 1814-1932" giver følgende oplysninger: "29/3 1713 blev han efter en Ordstrid med den russiske Generalmajor de Staff af denne stukket ned paa Torvet i Greifswalde ..."

Der findes dog en beskrivelse af kommandørens død i et brev, som kaptajn i flåden, Michael Gude, der på dette tidspunkt var chef for fregatten KONGENS JAGT CRONEN i Den Pommerske Eskadre, den 30. marts sendte til viceadmiral C.T. Sehested:

"Velbaarne hr Admiral.

Deris Skrivelse af Datto Hamborg den 24 huius til hr. Commendeur Carlsen er d. 30te her vel til kende kommen, Een Ulyche I gaar dend 29de Ditto har her hendt sig at hr Commandeur Carl effter nogle Ord Wexling imellem ham og General Major Staff de begge blotte deres kaarer og Attaqverete hverandre da hr Commendeur Carl blef Stuchet af Staff i Brøstet igiennem hiertet Saa hand en half timmes tid der effter bordt døde hvilket ieg ei alleniste vilde Manqvere her med hr Admiral Skyldigst at tilkiendegifve, mens og besvarre Deres Bref om hvis Indhold ieg med hr General Major Seigsang har talt, og Skal alting som derudi ommeldt er, Saa meget mueligt er, Effter kommes, General Major Buch Presserer hart effter nyelige ankomne Ordre, paa de Pommersche Byers udplyndring og opbrending, hvor af allerede for 5 à 6 Dage Siden En Begyndelse er giordt med Gartz og Wolgast, og meenes at det Skal

Kaptajn Gude berettede ikke kun om C.T. Carls død skriftligt, men han kom også ombord på skibe i Den Pommerske Eskadre og fortalte om hændelsen, som det fremgår af søofficer Knud Nielsen Bendstrups "Iournal Holdet Paa Orlog Skibet Ditmersken", hvori der i de sidste linjer for d. 29. marts 1712 er anført: "... og Capt: Gude kom her ombord fra Gribswald gaf til kiende hvorledes Comendeur Carl var ihielstukket i Nat af General Major Staf." – *Rigsarkivet: Marineministeriet; Skibsjournaler 1650-1969; pk. 91-1-92A – Ditmarsken Orlogsskib 1712 mm.*

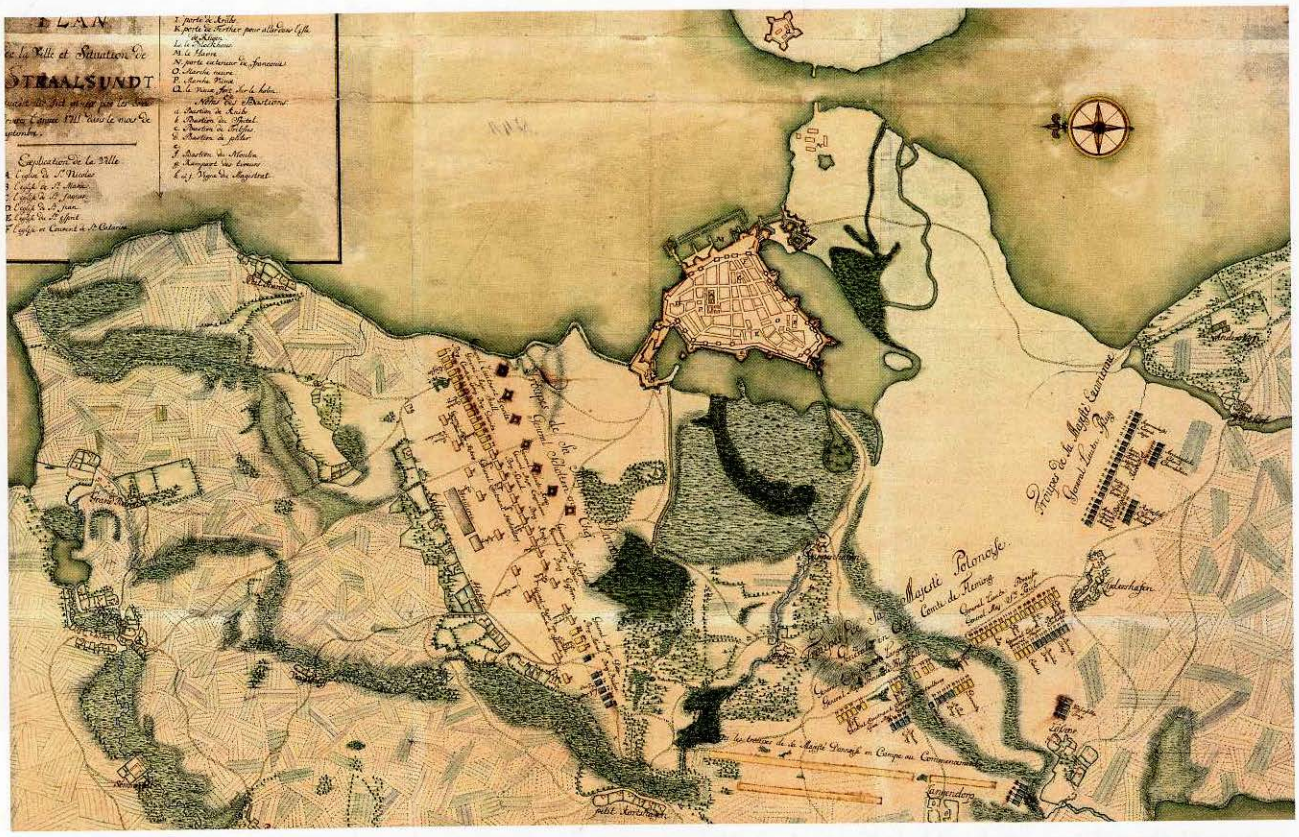

"Plan de la Ville et Situation de Stralsundt". Håndtegnet kort visende den svenske fæstningsby under belejring fra danske, polske og sachsiske enheder i 1711. *Tegnet af general von Scholten, ca. 1712.*

gielde Anclam i Morgen, I midlertid Søges der al Leilighed Sligt videre til Nermere Ordre at forhindre, Serdelis at frelse Grifswald."

Gude skriver desværre intet om, hvad skænderiet mellem Staaf og Carl skyldtes, men allerede inden afbrændingen af byerne omkring Greifswald var forholdet mellem de to dårligt. I et brev til Sehested i slutningen af februar 1713 havde Carl således omtalt generalen med ordene "Staaf er god til ingen Ting undtagen til at udsuge Borgerne i Greifswald."

Den svenske generalmajor Friedrich von Mevius sendte i april 1713 et brev til sin overordnede general Mauritz Vellingk, hvori han gav sin udlægning af episoden på torvet i Greifswald. Von Mevius' brev indeholder en række interessante detaljer om sagen, men samtidig nævner generalmajoren ikke sine kilder, hvorfor der stadig er en del usikkerhed omkring brevets troværdighed. Brevet er dog blevet vurderet troværdigt af den danske generalstab, der i begyndelsen af det 20. århundrede skrev den store autoritative beretning om Store Nordiske Krig, og bringes her i den bogs fordanskning af det oprindelige brevs sprog:

"Den 29. Marts sad Kommandøren [Carl] paa en Vinstue i Greifswald sammen med en anden Officer; han var temmelig beruset og befalede i sin løftede Stemning en Kvartermester at tage nogle Folk med sig og slaa Ruderne ind hos en Mand, med hvem han havde et Mellemværende;

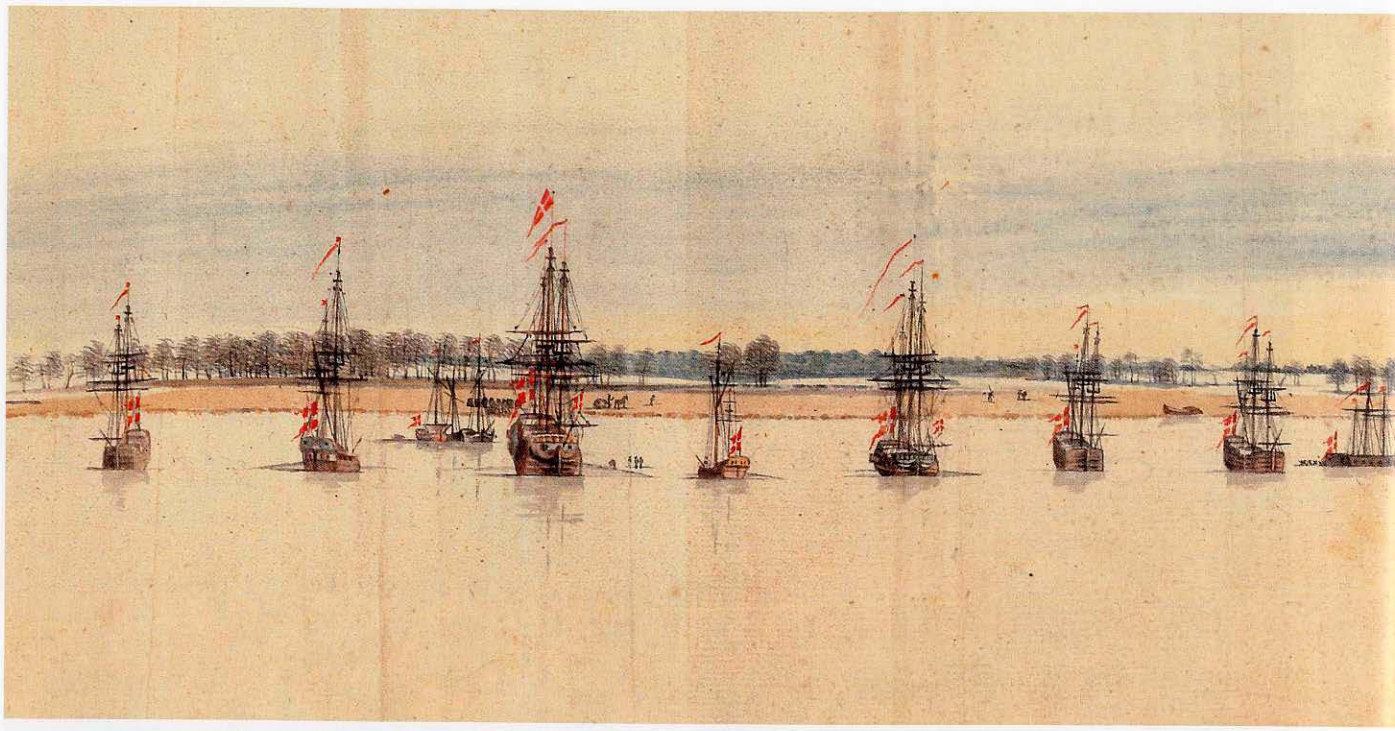

I vinteren 1712-13 var frosten særligt streng, og den danske flådestyrke ud for Pommerns kyst frøs inde ud for Greifswald, hvilket forhindrede C.T. Carl i at udføre operationer. Her ses de indefrosne skibe tegnet af søofficer Knud Nielsen Bendstrup, der gjorde tjeneste ombord på DITMARSKEN. *Rigsarkivet: Marineministeriet; Skibsjournaler 1650-1969; pk. 91-1-92A – Ditmarsken Orlogsskib 1712 mm.*

selv blev han imidlertid siddende og var «sehr lustig mit die Musikanter», som en Underofficer senere udtalte i Forhøret. Ordren blev udført; men uheldigvis havde Generalmajor Staaf sit Kvarter i det Kvartermesteren anviste Hus; han ilede ud for at begive sig til Generalmajor Seissan, men traf under Vejs Kommandøren, der titulerede ham «Mordbrænder». Russerens Kaarde for ud af Skeden, ogsaa Carl trak blank, men styrtede et Øjeblik efter om paa Gaden med gennemboret Bryst; en halv Time efter udaandede han."

Denne skildring giver ikke indtryk af en egentlig duel, mere at der var tale om et skænderi, hvorunder den russiske general trak sin kårde, og inden den berusede danske kommandør kunne nå at reagere, stak ham i hjertet, så han døde.

Staaf blev efterfølgende arresteret af de sachsiske styrker i Greifswald, men kort efter løsladt på anmodning af de russiske myndigheder. Han blev derefter sendt til hovedhæren ved Tønningen.

Da nyheden om kommandør Carls død nåede Stralsund, søgte de svenske styrker her straks at udnytte situationen til at lave et udfald med fæstningens skibe, men på grund af modvind måtte det svenske angreb opgives. Kommandørens dødsfald fik således ingen betydning for forløbet omkring belejringen af Stralsund, der forblev på svenske hænder frem til den 24. december 1715.

Den 31. marts 1713 blev liget af kommandør C.T. Carl sejlet til København ombord på snauen SERPENTEN. Ved afsejlingen fra den danske eskadre blev SERPENTEN og kommandør Carl givet en værdig afsked, "som bevidner den Agtelse, man har havt for den Afdøde, da Stander, Vimpler, Flag og Gjøs i hele Eskadren, han havde

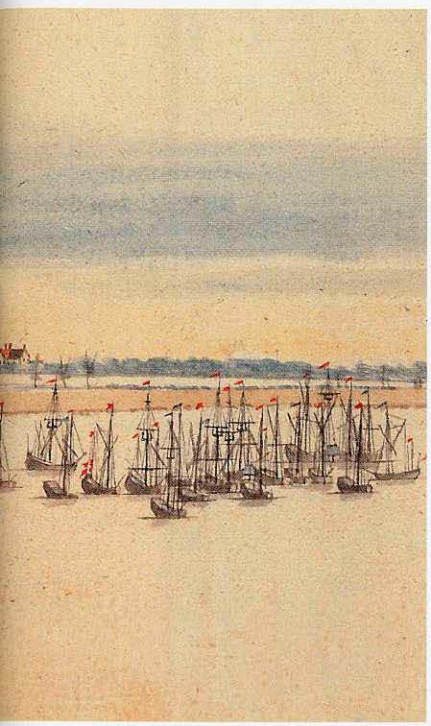

commanderet, blev strøgen paa halv Stang: fra Orlog-skibet DITMARSKEN blev der skudt 27 og fra hver af de andre Skibe 9 halve Minutskud."

Kommandør Christian Thomesen Carl blev begravet fra Holmens Kirke den 6. april 1713. Fem dage senere blev den 34-årige kommandørkaptajn Andreas Rosenpalm udnævnt til ny chef for Den Pommerske Eskadre. Han kom til Greifswald med SERPENTEN, den snau, der havde bragt liget af kommandør Carl til København. Og dermed ender historien om søofficeren Christian Thomesen Carl. Hans temperament og foragt for den russiske generalmajor blev, sammen med den enerådighed, som tydeligt ses i hans karriere i flåden, hans endeligt.

Kongemagten havde allerede i 1683 forbudt danske officerer at duellere – officerernes tjeneste tilhørte kongen, og de måtte derfor ikke spilde deres liv unødigt i dueller. På trods af dette forbud blev kommandør Carl ikke den sidste danske søofficer, der valgte duellen som måden at løse en konflikt på. Mest berømt er søhelten Tordenskiold, der døde i 1720 under en duel, som på mange måder minder om kommandør Carls endeligt. Tordenskiold var således heller ikke helt ædru, da han om morgenen den 12. november 1720 mødtes til en duel nord for landsbyen Gleidingen ved Hildesheim i det nuværende Tyskland. Modstanderen var den svensk-livlandske oberst Jacob Axel Staël von Holstein, som Tordenskiold var kommet op at slås med under en fest aftenen før. Duellen blev som den i Greifswald udkæmpet med kårde og var overstået efter få øjeblikke. Oberst von Holstein stak Tordenskiold i hjertet, og få øjeblikke efter var den danske søhelt død.

Søren Nørby er ph.d. og Søværnets Historiske Konsulent.
Institut for Militærhistorie, -Kulturforståelse og Krigsteori (IMK), Forsvarsakademiet

Litteratur

Barfod, J.H., "Niels Juels flåde." København 1997.
Christiansen, H., "Orlogsflådens skibe gennem 500 år." København 2010.
Generalstaben, "Bidrag til den Store Nordiske Krigs historie."
Bind 4: "De nordiske allieredes kamp med Magnus Stenbock 1712-1713." København 1910.
Bind 5: "Kampen om Tønning 1713-1714 og Stenbocks hær i dansk fangenskab 1713-1719." København 1915.
Lützow, J.H., "Samling af historiske efterretninger om danske Søe-Officierer." København 1788.
Nørby, S., & Seerup, J., "For Flaget og Danmark." København 2017.
Pedersen, S.Chr., "På liv og død. Duellens historie i Danmark." København 2003.
Steensen, R.S., "Søofficersskolen gennem 250 aar. 1701-1951." København 1951.
Sehested, T., "Admiral C. T. Sehesteds saga." Kjøbenhavn 1904.
Topsøe-Jensen, T.A. og Marquard, E., "Officerer i Den Dansk-Norske Søetat 1660-1814 og Den Danske Søetat 1814-1932." København 1935.

Internettet:

Wikipedia *https://en.wikipedia.org/wiki/Christian_Thomsen_Carl*

Rigsarkivet:

Søkrigskancelliet (Søetaten): Indkomne Sager, Krigs-Kancelliet 1713
Søkrigskancelliet (Søetaten): Indkomne sager (1659-1763), pakke 514: 1713